

М. Серебро,
кандидат юридичних наук, доцент, докторант
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Актуальність теми. В сучасному цифровізованому світі інформаційні технології все більше проникають в суспільні відносини, часто впливаючи на реалізацію основних прав і свобод людини. Використання цифрових інструментів дозволяє значно удосконалити та спростити повсякденне життя, проте більш доступними стають персональні дані особи, відомості про її життя, відносини з іншими людьми тощо. Крім того, інформаційні технології часто використовуються з протиправною метою, для втручання в роботу автоматизованих систем, викрадення персональних даних, поширення шкідливого програмного забезпечення тощо.

Вищезазначене обумовлює актуальність нормативно-правового регулювання використання інформаційних технологій, адже саме за допомогою прийнятих та забезпечених державою норм можна встановити єдині для всіх «правила гри» у віртуальному середовищі (цифровому світі), захистити права і свободи людини від протиправних посягань та зловживання правом, сприяти подальшому розвитку інформаційних технологій у правильному напрямку.

Таким чином, дослідження актуальних напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання використання та розвитку інформаційних технологій має як теоретичне, так і практичне значення для удосконалення чинного національного

законодавства та юридичної практики у вказаній сфері суспільних відносин.

Різні аспекти правового регулювання використання та розвитку інформаційних технологій природно знаходяться в центрі уваги науковців. Так, із останніх наукових праць слід виділити роботи В. Антонюка, М. Бабик, Д. Біленької, О. Берназюка, Д. Бондара, О. Гунбіної, Т. Ковальової, О. Комарова, А. Краковської, Н. Литвин, І. Лопушинського, К. Оксютенка, А. Омельченка, Р. Стефанчука, І. Тищенко.

Проте, актуальні напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання використання та розвитку інформаційних технологій потребують окремого всебічного дослідження з огляду на теоретичну та практичну значимість даної теми.

Постановка завдання. Метою наукової публікації є дослідження актуальних напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання використання та розвитку інформаційних технологій.

Методологія даної публікації включає філософські (закони та прийоми діалектики: єдності та боротьби протилежностей, переходу кількісних змін у якісні, прийом «заперечення заперечення», принципи об'єктивності та історизму), загальнонаукові (системний та структурно-функціональний методи, прийоми логіки: аналіз, синтез, дедукція та індукція) та спеціально-юридичні методи

– «розумні» контракти (smart-contracts) – технологія блокчейну фактично надає можливість за допомогою даних розподіленого реєстру сформувати електронний аналог контракту, у якому підставою для виконання є будь-яка умова, прямо у ньому зазначена. Нині чітко не визначено правову природу «розумних» контрактів, яку намагаються порівняти із векселем, акредитивом чи окремим способом виконання зобов'язань, немає також чіткого механізму захисту прав сторін «розумного» контракту, відшкодування шкоди. Все це ускладнюється ще й анонімністю учасників «розумного» контракту. Однак, попри все, світові фінансові компанії вкладають мільярди доларів у блокчейн-технології, зокрема і в «розумні» контракти. Це означає, що такий механізм варто детально вивчити та сформулювати правовий інструментарій для його врегулювання. Можливий крок у цьому напрямі – формування категорії блокчейн-юристів, які за допомогою медіаційних процедур зможуть врегульовувати спори, що виникають за «розумними» контрактами [2, с. 42–43];

– цифровий контент та права інтелектуальної власності (Digital Content and Intellectual Property Rights) – у цьому сегменті за допомогою технології блокчейну створюються універсальні можливості реєстрації, підтвердження, здійснення та охорони права інтелектуальної власності. Особливо це стосується тих аспектів, які піддаються цифровізації, або цифрового контенту, зокрема аудіо- та відеоконтентів, програмного забезпечення (soft), бази даних, веб-дизайну, доменних імен тощо;

– електронна комерція (E-commerce) – Р. Стефанчук зазначає, що саме з цього сегмента практично і почався блокчейн, коли восени 2016 р. один із ізраїльських виробників здійснив поставку певної продукції одній із сейшельських компа-

ній на 100 тис. дол., розрахувавшись за допомогою акредитива. І оскільки вказану продукцію поставляли морем, шойно судно увійшло в пункт призначення, його датчики геолокації відправили сигнал в систему, що свідчило про підставність виплати грошей продавцю. Загалом же правочин відбувся за лічені години замість звичних двох тижнів;

– Інтернет речей (Internet of Things) – вибудована мережа, що складається із певної сукупності пов'язаних між собою предметів, об'єднаних передавачами інформації та програмним забезпеченням, що дає змогу передавати певну інформацію про ці предмети із використанням протоколів зв'язку. За допомогою таких блокчейн-платформ зберігають ідентифікаційні дані споживчих або промислових товарів, досліджують динаміку споживчого попиту;

– економіка спільної участі (sharing economy) – сутність цієї блокчейн-технології полягає у тому, що завдяки певним програмним ресурсам формується новий тип економічних відносин, в основі яких – принцип «зведення» рівноправних споживачів послуг (peer-to-peer), що має децентралізований характер, оскільки формується в обхід централізованого органу управління чи посередників, у результаті чого вони платять за тимчасовий доступ до ресурсу. За таким принципом економіки спільної участі вибудовані, наприклад, сервіси Uber та Lyft [2, с. 43–44].

Підсумовуючи, Р. Стефанчук підкреслює, що вищезазначене – це неповний перелік сфер, у яких можна використати технологію блокчейну та які можуть стати в перспективі об'єктами потенційного правового регулювання [2, с. 44].

Таким чином, перспективним напрямом удосконалення адміністративно-правового регулювання використання та розвитку інформаційних технологій є правове регулювання технології блокчейну, що має відбува-

у 2013 році також визнала криптовалюту законним платіжним засобом, у Великій Британії з 2024 року криптовалюта є законною [4].

Як зазначає М. Клименко, в Україні на сьогодні криптовалюта не має визначеного правового статусу, зокрема, відсутня нормативна база для її класифікації та регулювання операцій з нею. Наразі у комітетах Верховної Ради України перебувають на опрацюванні законопроекти:

– № 10225, поданий 07 листопада 2023 р. підготовлений Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку; ним пропонується внести зміни до Податкового кодексу України, зокрема, встановити механізми оподаткування операцій з віртуальними активами для підприємств та фізичних осіб, що передбачають оподаткування прибутку від операцій з віртуальними активами за ставкою 18% для юридичних осіб та ФОП, а також 18% податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) та військовим збором для фізичних осіб;

– № 10225-1, поданий 17 листопада 2023 р., підготовлений Міністерством цифрової трансформації; вказаний законопроект адаптує українське законодавство до європейських стандартів, зокрема до регламенту ЄС MiCA (Markets in Crypto-Assets); крім того, цей законопроект визначає правовий статус віртуальних активів, класифікує їх та встановлює правила для постачальників послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів [4].

Так, держави ЄС схвалили перше у світі всеосяжне зведення правил регулювання криптоактивів (MiCa). На даний час налічується 119 країн, в яких digital money легалізовані, наприклад, США, де Міністерство фінансів ще у 2013 році оголосило біткоїн валютою, а Федеральна комісія з ЦП (SEC) і Комісія з торгівлі ф'ючерсами (CFTC) почали регулювати криптовалютні біржі, Канада

Не менш актуальним напрямком нормотворчої діяльності у вказаній сфері суспільних відносин є адміністративно-правове регулювання

використання технології штучного інтелекту у різних сферах суспільних відносин, включаючи сферу публічного управління.

У грудні 2020 року Кабінет Міністрів України розпорядженням від 02 грудня 2020 № 1556-р затвердив Концепцію розвитку штучного інтелекту.

26 червня 2024 року Мінцифри презентувало Білу книгу, яка детально описує підхід до регулювання штучного інтелекту в Україні. Завдяки вказаному документу юридичні та фізичні особи зможуть зрозуміти, як підготуватися до майбутнього законодавства у сфері штучного інтелекту та створювати продукти безпечні для громадян. Серед інструментів, які держава надасть компаніям, – загальні та секторальні рекомендації для різних сфер і аспектів використання технології штучного інтелекту: від освіти та журналістики до порад з обробки персональних даних. Крім рекомендацій, планується створити добровільні кодекси поведінки, платформу юридичної допомоги для бізнесу, регуляторну пісочницю для тестування високотехнологічних продуктів на відповідність майбутнім вимогам тощо [5].

Крім того, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 травня 2025 р. № 457-р затверджено План заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2025–2026 роки.

Вказаним Планом, зокрема, передбачено: розроблення та подання Кабінетові Міністрів України законопроектів щодо правового врегулювання у сфері розвитку штучного інтелекту; розроблення рекомендацій з кібербезпеки, які передбачатимуть пропозиції щодо використання технологій штучного інтелекту, зокрема стосовно захисту моделей машинного навчання від несанкціонованого втручання в роботу; проведення оцінки стану захищеності інформаційно-комунікаційних систем, які використовують

штучний інтелект для виявлення та протидії кіберзагрозам; розроблення методичних рекомендацій щодо використання технологій штучного інтелекту у сфері вищої освіти; забезпечення використання технологій штучного інтелекту з метою виявлення випадків неправомірного втручання у діяльність електронної системи закупівель; забезпечення доступу до освіти за освітньо-професійними програмами, зокрема в галузі інформаційних технологій, штучного інтелекту, аналізу інформації; застосування технологій штучного інтелекту для проведення державними органами аналізу, прогнозування та моделювання розвитку системи державного управління у відповідних сферах, розрахунку показників ефективності; забезпечення прийняття міжнародних стандартів у сфері розвитку штучного інтелекту як національних стандартів; забезпечення використання технологій штучного інтелекту у сфері оборони [6].

Таким чином, в Плані заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2025–2026 роки фактично визначені перспективні напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання використання технології штучного інтелекту у різних сферах суспільних відносин, причому ключовим завданням органів публічної адміністрації є розробка та прийняття національного Закону України «Про штучний інтелект». Під час розробки вказаного закону особливу увагу необхідно приділити європейським стандартам та правилам використання технології штучного інтелекту, а саме положенням європейського закону про штучний інтелект – Artificial Intelligence Act, який схвалений Європейським парламентом і Радою ЄС у грудні 2023 року (набув чинності 1 серпня 2024 року).

Також перспективним напрямом удосконалення правового регулювання використання інформаційних технологій є прийняття Закону

інтелекту та інших цифрових інструментів), якщо це завдало особі майнової або/та моральної шкоди.

Крім того, існує необхідність багатостороннього міжнародного співробітництва у сфері правового регулювання інформаційних технологій та прийняття єдиного міжнародного акту щодо обмежень у використанні технології штучного інтелекту і захисту персональних даних та інших прав і свобод людини у віртуальному (цифровому) середовищі.

Перспектива подальшого дослідження даної теми обумовлена необхідністю детального дослідження досвіду зарубіжних країн у сфері адміністративно-правового регулювання використання та розвитку інформаційних технологій з метою виокремлення позитивного досвіду та визначення можливості та доцільності його впровадження в національне законодавство та юридичну практику.

Наукова публікація присвячена дослідженню актуальних напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання використання та розвитку інформаційних технологій.

Зазначається, що в Україні сформована достатньо ґрунтовна адміністративно-правова основа для цифровізації різних сфер суспільних відносин, включаючи відносини публічного управління.

Проте, враховуючи постійний розвиток та удосконалення інформаційних технологій, існує ряд актуальних питань адміністративно-правового регулювання вказаної сфери суспільних відносин. Актуальними, зокрема, є питання нормативно-правового забезпечення використання та розвитку технологій блокчейну та штучного інтелекту, а також удосконалення захисту персональних даних та інтелектуальної власності в цифровому світі, протидії новим видам адміністративних та криміналь-

них правопорушень, які вчиняються з використанням інноваційних інформаційних технологій.

До актуальних напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання використання та розвитку інформаційних технологій віднесено:

– прийняття закону України про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування операцій з віртуальними активами, що є умовою набуття чинності Законом України «Про віртуальні активи»;

– адміністративно-правове врегулювання обігу криптовалют на основі Закону України «Про віртуальні активи»;

– юридичне визнання віртуальних активів засобом платежу на території України (визнання їх предметом обміну на майно (товари), роботи (послуги);

– прийняття Закону України «Про штучний інтелект», яким будуть врегульовані основні аспекти використання технології штучного інтелекту в різних суспільних відносинах, включаючи відносини публічного управління;

– прийняття Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» щодо встановлення відповідальності за злочинне переслідування (сталкінг)», що буде включати і відповідальність за кіберсталкінг;

– внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення кримінальної відповідальності за використання зображення обличчя чи тіла фізичної особи, її голосу, а також інших персональних даних для створення зображень, відео, текстових та звукових повідомлень без дозволу особи з використанням інформаційних

технологій (технології штучного інтелекту та інших цифрових інструментів).

Сформульовано висновок про необхідність багатостороннього міжнародного співробітництва у сфері правового регулювання інформаційних технологій та прийняття єдиного міжнародного акту щодо обмежень використання технології штучного інтелекту і захисту персональних даних та інших прав і свобод людини у віртуальному (цифровому) середовищі.

Ключові слова: напрями удосконалення, правове регулювання, цифровий контент, цифрові послуги, інформаційні технології, цифровізація, штучний інтелект, блокчейн, віртуальні активи, захист персональних даних.

Serebro M. Prospective directions for improving administrative and legal regulation of the use and development of information technologies

The scientific publication is devoted to the study of current directions for improving the administrative and legal regulation of the use and development of information technologies.

It is noted that in Ukraine a sufficiently solid administrative and legal basis has been formed for the digitalization of various spheres of public relations, including public administration relations.

However, taking into account the constant development and improvement of information technologies, there are a number of topical issues of administrative and legal regulation of the specified sphere of public relations. In particular, the issues of regulatory and legal support for the use and development of blockchain and artificial intelligence technologies, as well as improving the protection of personal data and intellectual property in the digital world, countering new types of administrative and

criminal offenses committed using innovative information technologies, are relevant.

The current areas of improvement of administrative and legal regulation of the use and development of information technologies include:

– adoption of the Law of Ukraine on Amendments to the Tax Code of Ukraine regarding the features of taxation of transactions with virtual assets, which is a condition for the entry into force of the Law of Ukraine “On Virtual Assets”;

– administrative and legal regulation of the circulation of cryptocurrency on the basis of the Law of Ukraine «On Virtual Assets»;

– legal recognition of virtual assets as a means of payment on the territory of Ukraine (recognition of them as an object of exchange for property (goods), works (services));

– adoption of the Law of Ukraine “On Artificial Intelligence”, which will regulate the main aspects of the use of artificial intelligence technology in various public relations, including public administration relations;

– adoption of the Law of Ukraine “On Amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine and the Law of Ukraine “On Prevention and Counteraction to Domestic Violence» regarding the establishment of liability for criminal harassment (stalking)”, which will also include liability for cyberstalking;

– amendment of the Criminal Code of Ukraine regarding the establishment of criminal liability for the use of an image of the face or body of an individual, his voice, as well as other personal data to create images, videos, text and sound messages without the permission of the person using information technologies (artificial intelligence technologies and other digital tools).

A conclusion was formulated on the need for multilateral international cooperation in the field of legal reg-

ulation of information technologies and the adoption of a single international act on restrictions on the use of artificial intelligence technology and the protection of personal data and other human rights and freedoms in the virtual (digital) environment.

Key words: areas of improvement, legal regulation, digital content, digital services, information technologies, digitalization, artificial intelligence, blockchain, virtual assets, personal data protection.

Література:

1. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р. URL: <https://www.kmi.gov.ua/npras/250287124> (дата звернення: 14.04.2025).
2. Стефанчук Р. Інформаційні технології та право: *quo vadis?* Право України. 2018. № 1. С. 30–50.
3. Про віртуальні активи: Закон України від 17 лютого 2022 р. № 2074-IX. Дата оновлення: 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (дата звернення: 05.05.2025).
4. Клименко М. Правовий статус криптовалюти в Україні: що потрібно знати інвесторам та підприємцям. LIGA ZAKON. Бізнесу. 25.05.2025. URL: <https://surli.cc/bjwlur> (дата звернення: 27.05.2025).
5. Регулювання штучного інтелекту в Україні: Мінцифри презентує Білу книгу. Міністерство цифрової трансформації України. 26 червня 2024 року. Урядовий портал: єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://surli.cc/bcfrjp> (дата звернення: 15.04.2025).
6. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2025–2026 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 травня 2025 р. № 457-р. Дата оновлення: 09.05.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457-2025-r#Text> (дата звернення: 10.05.2025).
7. Проект Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» щодо встановлення відповідальності за злочинне переслідування (сталкінг). Верховна Рада України. Законопроекти. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/44972> (дата звернення: 09.05.2025).